

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่งของประเทศไทย การพัฒนาประเทศไทยให้สำเร็จลุล่วงไปได้ดีก็ต้องอาศัยมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญ ดังนั้นก่อนที่จะพัฒนาประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้า สิ่งที่เราควรคำนึงก็คือเราจะจัดการศึกษาอย่างไร เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณค่าของมนุษย์ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการสร้างประชากรของประเทศไทยให้มีความดีและมีคุณภาพทัดเทียมกัน ในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างมนุษย์หรือประชากรของประเทศไทยให้มีความดีและมีคุณภาพนั้น ผู้จัดการศึกษาจำเป็นต้องมีหลักการจัดการศึกษายึดอยู่ในใจ โดยจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ สังคมของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาได้ถูกต้องเหมาะสมกับมนุษย์ในแต่ละสังคม ซึ่ง ศักดา ปรากฏ์ประทานพร ได้ให้ทรรศนะในเรื่องนี้ไว้ว่า

ในการจัดการศึกษาต่าง ๆ นั้น ผู้จัดการต้องมีหลักยึดอยู่ในใจเสียก่อน ต้องเข้าใจว่าธรรมชาติของมนุษย์เป็นอย่างไร มนุษย์และสังคมมีความสัมพันธ์กันในรูปแบบไหน และจะจัดการศึกษาอย่างไรให้เป็นประโยชน์แก่มนุษย์และสังคมให้มากที่สุด ซึ่งหลักยึดนั้นก็คือปรัชญานั้นเอง¹

ด้วยเหตุนี้การศึกษาจึงจำเป็นต้องมีปรัชญาเป็นหลักยึดถือในการจัดการศึกษา เนื่องจาก "ปรัชญาการศึกษาที่ดีจะนำไปสู่นโยบายการศึกษาที่ดี และนโยบายการศึกษาที่ดีก็จะนำไปสู่การบริการการศึกษาที่ดี"² ผลก็คือผู้เรียนจะได้รับประโยชน์เต็มที่จากการได้รับการศึกษาที่ดี ซึ่งเกิดจากมีปรัชญาการศึกษาที่ดี ถูกต้องเหมาะสม จึงจะสามารถสร้างพลเมืองที่ดีมีคุณค่า ให้แก่สังคม และประเทศ ดังนั้น ปรัชญาการศึกษาจึงจะขาดเสียมิได้ในการจัดการศึกษา

---

¹ ศักดา ปรากฏ์ประทานพร, "แนวปรัชญาการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น", วารสารครูปริทัศน์ 4 (เมษายน 2522): 16.

² เรื่องเดียวกัน.

จากพัฒนาการของการศึกษาที่ได้วิวัฒนาการมาในอดีตจนถึงปัจจุบันจะ เห็นได้ว่าการจัด การศึกษาในแต่ละสมัย จะกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชาและวิธีการในการศึกษาแตกต่างกัน ออกไป หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ "มนุษย์จัดการศึกษาตามแนวปรัชญาการศึกษาที่แตกต่างกันไป ตามยุคตามสมัย ทั้งนี้แล้วแต่ความต้องการอันจำเป็นของสังคมในยุคนั้น ๆ"³ ซึ่งในปัจจุบัน ด้วยแล้ว การพัฒนาประเทศทางด้านวิทยาการและ เทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลง ทางด้าน เศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น... เนื่องจากการนำวิทยาการและ เทคโนโลยีที่พัฒนาไปอย่าง รวดเร็วนั้นมาใช้พัฒนา เศรษฐกิจและสังคมไทยมากขึ้น นอกจากนั้นยังยอมรับ วัฒนธรรมตะวันตก และความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาการและ เทคโนโลยีให้หลั่งไหลเข้ามาในประ เทศไทยอย่าง เปิดกว้างอีกด้วย⁴ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้าน การสื่อสารมวลชนภายในประเทศและจาก ภายนอกประเทศ ทำให้ประชากรของประเทศไทยเรามีภูมิตากว้างไกลขึ้น ได้รู้ ได้ เห็น ได้สัมผัส กับความเจริญในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น อันเนื่องจากมีสื่อมวลชนเป็นสื่อ จึงทำให้ประชากรของ ประเทศไทยเราต้องคืบคลานต่อสู้เพื่อให้ชีวิตอยู่รอด และสามารถปรับตัวให้ทันต่อสภาพการณ์ที่ เปลี่ยนแปลงไป จึงก่อให้เกิดปัญหาสังคมติดตามมามากมาย เช่น ปัญหาแรงงาน ปัญหา ยาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษา ปัญหาภาวะมลพิษใน เมืองอัน เกิดจาก ความแออัดของเมือง เป็นต้น การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาได้ เน้นความสำคัญในการพัฒนา เศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการพัฒนาทางด้านวัตถุมากกว่า การพัฒนาสังคมและการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในสังคมให้ เป็นคนที่มีคุณค่า มีความรู้ มีจริยธรรม และมีความสามารถในขณะเดียวกัน เพื่อสร้างคนที่มีคุณภาพ ให้แก่สังคม เพื่อจะได้รู้จักแก้ปัญหาของตัวเอง และแก้ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้ สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขในสังคมที่ เปลี่ยนแปลงไปตามวิทยาการและ เทคโนโลยีที่ก้าวหน้า ไปอย่างไม่หยุดยั้ง

---

³ ภิญญา สาธร, การศึกษา: ปัญหาที่รอคนแก้ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ วัฒนาพานิช, 2530), หน้า 107.

⁴ ลิทธิชัย ธาตานิธิ, การศึกษากับสังคม, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โอเคียนสโตร์, 2529), หน้า 98.

ในสมัยโบราณระบบการศึกษาของไทยไม่มีความเกี่ยวข้องกับรัฐ รัฐมิได้เป็นผู้จัดการศึกษา สำหรับประชาชนโดยทั่วไป เนื่องจากการศึกษากระทำกันที่วัด ซึ่งถือได้ว่าเป็นสถานศึกษาของ สามัญชน ถึงแม้ว่ารัฐจะควบคุมเกี่ยวกับ เรื่องศาสนจักร แต่รัฐก็ได้ควบคุมการศึกษาที่วัดจัดขึ้น ซึ่งในเรื่องนี้ วิทย์ วิศทเวทย์ ได้ให้ทัศนะว่า "จุดมุ่งหมายหลักของการศึกษาที่วัดคือโลกุตระธรรม หากจะมีการสอนเรื่องอื่นบ้างก็เป็นผลพลอยได้ ระบบการศึกษาที่วัด เกี่ยวข้องน้อยมากกับกิจการด้าน การเมือง การปกครองและ เศรษฐกิจสังคม"⁵ จากทัศนะดังกล่าวพอจะมองเห็นได้ว่า การศึกษา แต่เดิมมีหน้าที่และบทบาทที่จะนำพามุคคนไปสู่ศาสนธรรม เพื่อพัฒนาคนทางด้านจริยธรรม ต่อมา เมื่อ สมัยรัชกาลที่ 5 เริ่มจัดและควบคุมการศึกษา "การศึกษาจึงกลายเป็นพาหนะไปสู่โลกธรรม อันเป็น เครื่องมือของรัฐในการดำเนินกิจการทางการเมือง การปกครอง"⁶ ต่อมา เมื่อความเจริญทาง อารยประเทศ เข้ามามีบทบาทต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยมากขึ้น การศึกษาจึง เน้นหนักไปทาง ด้านการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่มีอยู่ทั้ง 6 ฉบับ เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ร่างขึ้นในปี พ.ศ. 2520 จึงกำหนดให้มีการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นทางการและได้ใช้มาจนถึงปัจจุบัน⁷

การศึกษานับได้ว่ามีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และด้านการพัฒนามนุษย์ ซึ่ง สุมน อมรวิวัฒน์ ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

การศึกษาคือ เครื่องมือและกระบวนการต่อเนื่องอย่างหนึ่งที่จะช่วยใ้มนุษย์มีความ เจริญ งามกาย ปรับตัวได้ ดำเนินชีวิตที่ดีและมีความ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงประสงค์ มนุษย์ เรียนรู้ได้ คิดได้ ทำได้ และแก้ปัญหาได้ เพราะมนุษย์ได้รับการศึกษา การศึกษากับชีวิต จึงเป็นเสมือน เส้นใย 2 เส้น พันรวมเป็นเกลียวแน่นสนิท ต่างเื้ออานวยประโยชน์แก่กัน และมีผลกระทบต่อกันตลอดมา⁸

⁵วิทย์ วิศทเวทย์, ปรัชญาการศึกษาไทย 2411-2475 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พื้นพิลลิมบลิซซิ่ง, 2526), หน้า 105.

⁶เรื่องเดียวกัน.

⁷เจือจันทร์ จงสถิตอยู่, "บทนำ" วารสารการศึกษาแห่งชาติ 22 (กุมภาพันธ์-มีนาคม 2531): 3-4.

⁸สุมน อมรวิวัฒน์, "การปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษาเพื่อคุณภาพของคนไทย ในทศวรรษหน้า," วารสารพัฒนาหลักสูตร 31 (ตุลาคม 2527): 3.

ผลกระทบจากการจัดการศึกษาที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า จากการขยายการศึกษา เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย ที่กำลังขยายตัวตามอารยธรรมตะวันตกอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะเห็นได้จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจในช่วง พ.ศ. 2510-2520 ทำให้ฐานอุตสาหกรรมและบริการได้ขยายตัวไปอย่างรวดเร็วในเขตเมืองและกรุงเทพมหานคร การจัดการศึกษาจึงได้เน้นการจัดการศึกษาในระดับกลางและระดับสูง นอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับและการศึกษาในระดับพื้นฐาน เพื่อผลิตคนให้สอดคล้องกับความต้องการทาง เศรษฐกิจหรือตลาดแรงงาน⁹

ในแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 5 พบว่าการพัฒนาการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับการเจริญเติบโต และความต้องการทาง เศรษฐกิจนั้น ทำให้การผลิตกำลังคนในบางสาขาวิชาเกิดปัญหาการว่างงานขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากผู้สำเร็จการศึกษามีมากขึ้น ในขณะที่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมิได้แสดงให้เห็นว่าจะก่อให้เกิดภาวะการจ้างงานเพิ่มขึ้นเท่าที่ควร¹⁰

เกี่ยวกับเรื่องนี้ วิทย์ วิศท เวทย์ ได้ให้ความเห็นพอสรุปได้ว่า สังคมทุกสังคมต้องมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจ 2 ด้าน คือ กิจกรรมในการผลิตและกิจกรรมในการนำผลผลิตสู่การบริโภค กิจกรรมแรกเป็นส่วนฐาน กิจกรรมหลังเป็นส่วนบนของระบบ เศรษฐกิจ การศึกษาแผนใหม่ถูกนำมาปรับปรุงเฉพาะส่วนบนของระบบ เศรษฐกิจ เช่น พาณิชยกรรม และบริการอื่น ๆ แต่กิจกรรมส่วนฐานคือระบบการผลิตที่มีการเปลี่ยนแปลงจากระบบการเกษตรแบบดั้งเดิม เป็นเกษตรกรรมแบบเทคโนโลยีสมัยใหม่ และการปฏิบัติการผลิตเป็นอุตสาหกรรมไม่ได้อยู่ในจุดมุ่งหมายการศึกษาของไทย จึงทำให้เศรษฐกิจของไทยเติบโตอย่างไม่มั่นคงแข็งแรงเท่าที่ควร สิ่งที่เกิดขึ้นนี้เป็นความผิดพลาดอย่างหนึ่งที่เกิดจากการจัดการศึกษา¹¹ จะเห็นได้ว่าถ้าการศึกษาดำเนินการผิดพลาดแล้ว ผลเสียก็อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างกว้างขวางทั้งบุคคลและสังคม ซึ่งจะส่งผลต่อเศรษฐกิจของประเทศได้ในภายหลัง ดังนั้นจึงพอจะกล่าวได้ว่าการศึกษาค้นคว้าปรัชญาการศึกษา และการจัดการศึกษาที่ถูกต้องเหมาะสมแล้ว การศึกษาแทนที่จะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความรู้ ความคิด ทัศนะ ทัศนคติ

⁹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530-2534 (กรุงเทพมหานคร: ท่างหุ้นส่วนจำกัดรุ่งเรืองสาสน์การพิมพ์, 2529), หน้า 22.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

¹¹ วิทย์ วิศท เวทย์, ปรัชญาการศึกษาไทย 2411-2475, หน้า 106.

พฤติกรรมของบุคคลอื่นจะส่งผลต่อสังคมและประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาในทางที่ถูกต้องแล้ว อาจจะถูกกลืนกลายเป็นการสร้างปัญหาความเดือดร้อนให้แก่คนและสังคมมากขึ้น แทนที่สังคมและเศรษฐกิจจะเจริญขึ้นกลับเสื่อมโทรมลงตามลำดับ ดังเช่น ปัญหาที่ได้ยินได้ฟังอยู่ทุกวันนี้ คือการกอบโกยผลประโยชน์ การทุจริตฉ้อฉลจริยธรรม ประชาชนถูกเอารัดเอาเปรียบและถูกกดขี่ทางเศรษฐกิจ ทั้งถูกคุกคามด้วยโรคภัยไข้เจ็บและอาชญากรรมทั้งทางร่างกายและทรัพย์สิน การทำมาหาเลี้ยงชีพอดคัดคัดสน การว่างงานอย่างมหาศาล และการอพยพเคลื่อนย้ายจากชนบทเข้าสู่เมืองใหญ่ เพื่อการแสวงหาอาชีพที่ดีกว่าการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่หวังผลไม่ได้มากนัก อันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้การพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ยังไม่สามารถพัฒนาได้ทั่วถึง โดยเฉพาะในระบบการผลิตทางการเกษตร และอุตสาหกรรม ฐานแห่งการพัฒนาคน เศรษฐกิจ และสังคมจึงไม่มั่นคงเท่าที่ควร ซึ่งปัญหาที่กล่าวมาแล้วนี้ในวันจะสร้างปัญหาให้แก่บ้านเมือง โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ ๆ ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณในการแก้ปัญหาความแออัดของสังคมเมืองอย่างไม่มีวันจบสิ้น สิ่งที่จะช่วยผ่อนคลายปัญหาที่เกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยการศึกษา เป็นสิ่งช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ต้องการ ซึ่งเมธี บิลันธนานนท์ ได้กล่าวถึงลักษณะของการศึกษาไว้ว่า

1. เป็นกระบวนการรวบรวม กระบวนการทั้งหมดที่มุ่งให้บุคคลได้พัฒนาความสามารถ เจตคติและพฤติกรรมที่มีคุณค่าในสังคมที่เขาอยู่
2. เป็นกระบวนการทางสังคม ซึ่งมีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง และมีสิ่งแวดล้อมเป็นตัวควบคุม เช่น โรงเรียน เป็นต้น เพื่อมนุษย์จะได้มีทักษะและได้พัฒนาอย่างเต็มที่
3. เป็นศิลปะในการที่จะทำให้มนุษย์แต่ละยุคแต่ละสมัยได้รับความรู้ในเรื่องราวในอดีต¹²

จากลักษณะของการศึกษาดังกล่าว ทำให้มองเห็นว่าการศึกษช่วยให้มนุษย์เกิดการพัฒนาร่างกาย คือ ความรู้ ความสามารถ เจตคติ และพฤติกรรมของบุคคล เป็นกระบวนการควบคุมสังคม และสิ่งแวดล้อม และนอกจากนั้นก็ยังมีส่วนช่วยให้เกิดการเข้าใจเรื่องราวในอดีต ซึ่งจะทำให้เกิดการตัดสินใจเลือกดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้องเหมาะสม สิ่งทีกล่าวนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนาร่างกายมนุษย์ อันเนื่องมาจากการศึกษาของมนุษย์

¹² เมธี บิลันธนานนท์, ปรัชญาการศึกษาสำหรับครู (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2523), หน้า 13.

ถ้าจะพิจารณาถึงระบบการศึกษาไทยที่กำลัง เป็นอยู่ คนส่วนมากจะมีความคิดว่าการศึกษาที่กำลังดำเนินการอยู่ทุกวันนี้ ไม่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ประเพณีและอื่น ๆ ที่เปลี่ยนแปลง เนื่องจากการศึกษาได้จัดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน สิ่งที่น่าสนใจตามมาก็คือคำถามที่ว่า จะจัดการศึกษาอย่างไรจึงจะ เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ออกไปนั้น ดังคำกล่าวที่ว่า "การกำหนดเป้าหมายการศึกษานั้นถ้าไม่คำนึงถึงสภาพความเป็นจริงที่กำลัง เป็นอยู่ก็จะกลายเป็นการสร้างวิมานในอากาศ การศึกษา เป็นกิจกรรมสังคมและปรัชญา อาจช่วยในการพิจารณา กำหนดเป้าหมายได้"¹³

จากข้อความข้างต้นนี้ จะทำให้เห็นเด่นชัดขึ้นว่า การศึกษาที่จะสามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้องเหมาะสมนั้นต้องสืบเนื่องมาจากการพิจารณาสภาพความเป็นจริงของสังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม หรือแม้แต่เศรษฐกิจ แล้วนำมาเทียบเคียงกับปรัชญาการศึกษา ที่เห็นว่าเหมาะสมกับสภาพที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อหาแนวคิดที่เหมาะสม อันจะนำไปสู่รากฐานของการศึกษา

เกี่ยวกับ เรื่อง ปรัชญาการศึกษาของไทยนี้ บรรจง จันทรสา ได้ให้ความคิดเห็นว่าการจัดการศึกษาไทยในช่วงเวลา 500 ปีเศษ ที่ผ่านมานั้น เราจัดกันโดยมิได้อาศัย "ปรัชญา" เป็นรากฐาน หากเป็นการดำเนินไปตามจารีตประเพณี ความเคยชิน ผนวกกับการหยิบบัญญัติในการจัดการศึกษาจากประเทศอื่นที่เขาประสบผลสำเร็จ หรือความก้าวหน้าในการจัดการศึกษา มาแล้ว¹⁴

ภิญโญ สาธร ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาของไทยว่า ปรัชญาการศึกษาของไทยปรากฏชัดในโครงการศึกษาแห่งชาติ หรือแผนการศึกษาแห่งชาติที่รัฐบาลไทยได้ประกาศใช้เรื่อยมา ตั้งแต่ฉบับแรกในปี พ.ศ. 2441 และอาจหาได้จากหลักสูตร และแบบเรียนที่ทาง

¹³วิทย์ วิศทเวทย์, แนวคิดทางการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์, 2523), หน้า 81.

¹⁴บรรจง จันทรสา, ปรัชญาการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2522), บทนำ.

ราชการบังคับใช้ ส่วนวิธีการสอนหรือวิธีการให้ หรือจัดการศึกษานั้น เราต้องค้นคว้าจากประวัติศาสตร์ หรือจดหมายเหตุต่าง ๆ ¹⁵

วิทย์ วิศท เวทย์ ได้สรุปอุดมคติทางการศึกษาของไทยว่า สังคมไทยสมัยที่เรากำลังศึกษาอยู่นี้มีแนวเดียวกับสารัตถนิยม (Essentialism) มากกว่าพัฒนาการนิยม (Progressivism) ¹⁶ ซึ่งได้ให้เหตุผลพอสรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษาคือการถ่ายทอดสิ่งที่เป็น "สารัตถะ" ให้แก่เด็ก หลักสูตรในระดับต้นและกลางจะต้องสอนวิชาพื้นฐาน และทุกคนต้องเรียนเหมือนกัน เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือเป็นวิชากลาง ๆ ครุมีบทบาทคือการถ่ายทอดแก่นของเนื้อหา คุณค่าและทักษะพื้นฐานที่จำเป็น เน้นการมีวินัย และโรงเรียนมีหน้าที่รักษา ถ่ายทอดขัด เกลาและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมได้ ¹⁷

จากการที่ยกทรรศนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 3 ท่านมา เสนอ ก็เพื่อจะแสดงให้เห็นว่าการศึกษาของไทย แต่อดีตนั้นไม่ได้พูดถึงปรัชญาการศึกษากันเด่นชัด แต่เป็นไปในรูปของปรัชญาการศึกษาในลักษณะซ่อนเร้น ซึ่งไม่มีการวิเคราะห์ ไม่มีการวิจัยตีความกันมาตั้งแต่อดีต ปรัชญาการศึกษาของไทยจึงดู เหมือนว่าจะนำมาจากตะวันตกเสีย เป็นส่วนใหญ่ เมื่อมีการนำมาวิเคราะห์ตีความจะ เห็นว่า ก่อนการ เปลี่ยนแปลงการปกครอง ประเทศไทยก็มีปรัชญาการศึกษาเช่นกัน ถ้าหากว่า เรานำปรัชญาการศึกษา มาศึกษาให้ลึกซึ้งก็จะเป็นผลดีในการจัดการศึกษาต่อไปในอนาคต เพราะว่าการศึกษาที่มีรากฐานที่มั่นคงอัน เนื่องมาจากมีปรัชญาการศึกษาที่แน่นอนเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสังคมไทย การศึกษาจะเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาคน สังคม และประเทศ

เกี่ยวกับ เรื่องปรัชญาการศึกษานี้ นักการศึกษา มีความคิด เห็นแตกต่างกันออกไปหลายกลุ่ม และพากันแสดงความคิดเห็นและ เหตุผล เกี่ยวกับการนำปรัชญา ไปใช้ เป็นหลักในการจัดการศึกษา แตกต่างกันไปมากมาย ทำให้นักศึกษาฝ่ายปฏิบัติการไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนให้บรรลุ เป้าหมายได้ ทั้งนี้เนื่องมาจากนักการศึกษาฝ่ายนโยบายและวางแผน มีความคิด เห็น เชิงปรัชญา

¹⁵ ภิญญา สาธร, หลักการบริหารการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2526), หน้า 91-92.

¹⁶ วิทย์ วิศท เวทย์, ปรัชญาการศึกษาไทย 2411-2475, หน้า 101

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 101-102.

การศึกษาแตกต่างกัน ทำให้ขาดเอกภาพในด้านแนวความคิดและแนวการปฏิบัติ ทำให้ผลลัพธ์ที่ออกมา มีความแตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับ เอกภาพที่เกิดจากความถูกต้องเหมาะสม ตามสภาพแวดล้อม และความต้องการของสังคมและประเทศ

สำหรับปรัชญาการศึกษาของไทยนั้น ได้มีผู้ให้แนวคิด เกี่ยวกับการนำปรัชญาการศึกษามาใช้ ในระบบการศึกษาของไทยไว้หลายท่านด้วยกัน เช่น

บุญโญ สาธร กล่าวว่า เรามีความรู้เกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาจากต่างประเทศ เขา เคยเชื่อถือหรือเคยยึดถือ เราก็อาจเลือกสรรเอาเฉพาะส่วนที่เราเห็นว่าน่าจะเหมาะสมกับสังคมไทย มาดัดแปลงผสมผสานกับความต้องการอันจำเป็นของสังคมไทยของเราเอง เราก็น่าจะได้ปรัชญา การศึกษาของสังคมไทยที่เรามั่นใจได้ว่าเป็นแนวทางควบคุมการให้การศึกษาในสังคมของเราให้ เกิดประโยชน์สูงสุด¹⁸

กิติมา ปริศิตติกุล ไม่เห็นด้วยกับการลอกเลียนแบบปรัชญาสาขาใดสาขาหนึ่งมาใช้เป็น รากฐานของการศึกษาของไทย และกล่าวว่า การที่จะหวังให้มีปรัชญาการศึกษาที่มั่นคงและเหมาะสม กับยุคสมัย สำหรับประเทศไทยนั้นไม่ใช่เกิดจากการลอกเลียนแบบ ลัทธิปรัชญาใดปรัชญาหนึ่ง ไม่ว่าจากประเทศตะวันตกหรือตะวันออก หรือเกิดจากความพยายามผสมผสานหลักปรัชญาในต่างยุค ต่างสมัย และต่างชาติกำเนิด เข้าด้วยกันแล้ว นำมาใช้กับสภาพปัจจุบันของประเทศเรา แต่น่าจะ เกิดจากการวิเคราะห์ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องให้ถ่องแท้ก่อนแล้วจึงหาหลักการที่จะนำมาแก้ไข ปัญหา แห่งปัจจุบันนั้นด้วยการศึกษา¹⁹

ศักดิ์ ประจักษ์ประทานพร ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของแต่ละสังคมไว้ ท่านเองให้คำนิยามถึง สภาพสังคมเป็นหลักในการพิจารณา โดยกล่าวว่า การศึกษาที่จัดขึ้นในแต่ละสังคม เป็นผลผลิตของปรัชญาของสังคมนั้น ซึ่งก็ได้มาจากเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของสังคมนั้น ผสมกับ อิทธิพลทางความคิดจากภายนอก (อาจเป็นปรัชญาการศึกษา ลัทธิหนึ่งลัทธิใดก็ได้) ด้วยเหตุนี้

¹⁸บุญโญ สาธร, หลักการศึกษ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คุรุสภา, 2522), หน้า 12.

¹⁹กิติมา ปริศิตติกุล, ปรัชญาการศึกษา เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอักษรบัณฑิต, 2523), หน้า 109.

ทุกสังคมที่จัดการศึกษาจึงมีปรัชญาการศึกษาของตนเองซึ่งอาจจะแปลกแหวกแนวกว่าปรัชญาการศึกษา
ลัทธิใด ๆ ทั้งสิ้น หรือคล้ายคลึงกับปรัชญาหนึ่งปรัชญาใดก็ได้ ขึ้นอยู่กับสภาพประวัติศาสตร์ และ
วัฒนธรรมของสังคมนั้น²⁰

ถ้าพิจารณาดูแล้วจะ เห็นว่าปรัชญาที่จะนำมา เป็นหลักในการจัดการศึกษานั้น นักการศึกษา
มีแนวความคิดว่าควรที่จะสร้างจากสภาพสังคมของแต่ละสังคมและคงไม่แปลกนักที่ปรัชญาการศึกษา
ที่ได้นั้นอาจจะคล้ายคลึงกับปรัชญาการศึกษาของสังคมนั้น ๆ หรือมีความแตกต่างจากปรัชญาการศึกษา
ของสังคมนั้น ๆ การจะสรุปลงความเห็นว่าปรัชญาการศึกษา เช่นไร เป็นปรัชญาการศึกษาของสังคมนั้น
แต่ละแห่ง แต่ละประเทศและแต่ละระดับได้นั้น ต้องสรุปจากแนวความคิด เห็นของคนส่วนใหญ่ของ
สังคมนั้น ซึ่งสมาชิกในสังคมนั้นจะสามารถ เข้าใจถึงสภาพสังคมและ วัฒนธรรมของตนเองได้ดี ทำให้
สามารถมองได้อย่างลึกซึ้งว่าปรัชญาในรูปแบบใดน่าจะ เหมาะสมกับสภาพสังคมของแต่ละสังคมนั้น
ชาอุชัย อาจีนสมาจาร ได้ให้ทัศนะไว้ว่า ในอดีตที่ผ่านมาการศึกษาของไทย ได้จัดรูปแบบตาม
ลักษณะการศึกษาของประเทศตะวันตก ถึงแม้ว่าสังคมนั้นจะมีการเปลี่ยนแปลงซับซ้อนขึ้น ประชากร
จะมีเพิ่มมากขึ้น การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) ไม่ว่าจะระดับใด ๆ
ในปัจจุบันจึงไม่อาจสนองความต้องการอย่าง เพียงพอต่อผู้เรียน การศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ
(Non-Formal Education) จึงมีบทบาทมากขึ้นในการสนองความ เปลี่ยนแปลงของแต่ละสังคม²¹
ซึ่ง วิชชา อัดศาสตร์ และ อุคม เขยกิจวงศ์ ได้ให้ความเห็นว่า จุดเด่นของการศึกษานอกระบบ
โรงเรียนก็คือการช่วยจัดการศึกษา เสริมการศึกษาในระบบโรงเรียนในส่วนที่บกพร่องทำให้เกิด
ความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเป็นระบบการศึกษาที่จะส่งเสริมให้ทุกคนมีโอกาสศึกษาเพิ่มเติม เพื่อพัฒนา
ตนเองอยู่เสมอ เป็นการให้การศึกษาดลอดชีวิต แก่ประชาชนโดยทั่วไปอย่างกว้างขวาง²² ทำให้

²⁰ ศักดา ปรารงค์ประทานพร, ปรัชญาการศึกษาฉบับพื้นฐาน (กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์โอเคียนสโตร์, 2526), หน้า 152.

²¹ ชาอุชัย อาจีนสมาจาร, รวมบทความการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อการพัฒนา
ประเทศ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร, 2527), หน้า 1.

²² วิชชา อัดศาสตร์ และ อุคม เขยกิจวงศ์, ปรัชญาและหลักการศึกษานอกระบบโรงเรียน
(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2523), หน้า 40-41.

การศึกษาสามารถเป็นกลไกที่สมบูรณ์มากขึ้น เพื่อทำหน้าที่เตรียมสมาชิกให้แก่สังคม ในเรื่องนี้ ลีทวิช ฮาดานิติ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า

การศึกษามีได้จำกัดอยู่ในสถาบันใดสถาบันหนึ่งโดยเฉพาะ แต่การศึกษานั้นครอบคลุม ไปถึงการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) การศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non-Formal Education) การศึกษาแบบธรรมดาศิวลีย (Informal Education) การศึกษาเป็นวิธีการที่มนุษย์ถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ค่านิยม ทัศนคติ แบบแผนความประพฤติ และมรดกทางสังคมแก่ชนรุ่นต่อไป เป็นการช่วยพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถ เพื่อให้เข้าใจสังคมที่เขา เป็นสมาชิกให้สามารถปรับตัว เข้ากับบุคคลอื่นในสังคมได้ดี²³

ดังนั้นสังคมจึงจำเป็นต้องมีสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา และ สถาบันสื่อมวลชน ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความสามารถ ค่านิยม ตลอดจน วัฒนธรรมของสังคมสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องต่อสภาพสังคมที่ เปลี่ยนแปลงไปอย่าง ไม่หยุดยั้ง²⁴

ในกระบวนการพัฒนา พระราชวรมุณี ได้ให้แนวความคิดเห็นในการพัฒนาไว้ใน การสัมมนาเรื่อง "การพัฒนาจิตใจ" ต่อคณะอนุกรรมการฝ่ายรณรงค์และปฏิบัติการส่งเสริมวัฒนธรรม และวินัยแห่งชาติ 4-5 กันยายน 2528 สรุปได้ว่าการพัฒนาจิตใจ การพัฒนาสังคม การพัฒนา เศรษฐกิจและการพัฒนาด้านต่าง ๆ จะต้องกระทำควบคู่กันไป²⁵ จึงจะทำให้การพัฒนาประเทศ ประสบผลสำเร็จและบรรลุตามเป้าหมายของแผนพัฒนาที่กำหนดขึ้น การจะพัฒนา "คน" ให้มีคุณภาพ มีความรู้ มีความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดีและถูกต้องต่อแผนและโครงการพัฒนาตามที่วางไว้แล้วนั้น รัฐจำเป็นต้องให้การศึกษากับประชาชนของประเทศอย่างทั่วถึงและเพียงพอ แต่ว่าการศึกษ อาจจะต้องใช้เวลาในการให้การศึกษ และฝึกอบรม เป็นระยะสั้นหรือระยะยาวแล้วแต่กรณี

²³ ลีทวิช ฮาดานิติ, การศึกษากับสังคม (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2524), หน้า 3.

²⁴ พระราชวรมุณี, มิติใหม่ของการพัฒนาจิตใจ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ประเทืองวิทย์, 2528), หน้า 7-9.

²⁵ ลีทวิช ฮาดานิติ, การศึกษากับสังคม, หน้า 2.

ด้วยเหตุที่ว่าการศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศอย่างใกล้ชิด ทำให้มีผลผลิตและรายได้สูง ซึ่งเกิดขึ้นจากการจัดการศึกษา รัฐจึงมีแนวโน้มที่จะพัฒนาทางการศึกษาเพื่อสนองนโยบายของแผนพัฒนาประเทศในด้านการเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น ปรับปรุงการเกษตร อุตสาหกรรม และการค้าขาย การศึกษาต้องมุ่งส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยการเสริมสร้างและเตรียมกำลังคน ดังนั้น... เพื่อสนองนโยบายของแผนพัฒนาประเทศในด้านนี้แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติจึงตั้งจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ โดยให้การศึกษาในระบบโรงเรียน และการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความประสานสัมพันธ์กันและ เหมาะสมกับสภาพแรงงาน²⁶

ในปี พ.ศ. 2517 รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา และได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษานอกระบบมากขึ้น โดยได้กล่าวถึงว่า

การศึกษานอกโรงเรียนต้องเป็นการศึกษาสำหรับประชาชน รัฐจะต้องส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งจัดขึ้นเพื่อคนส่วนใหญ่ของประเทศ อันได้แก่ ผู้ที่มีได้อยู่ในระบบโรงเรียน เช่นผู้ที่จบการศึกษาภาคบังคับแล้ว และไปประกอบ อาชีพทางการเกษตร อาชีพรับจ้าง หรืออาชีพอื่น ๆ ที่ผู้เรียนไม่จบการศึกษาภาคบังคับ ผู้ที่ไม่รู้หนังสือและบุคคลทั่วไป²⁷

สิ่งที่กล่าวนั้นย่อมแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลให้ความสำคัญทางการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศชาติอย่างกว้างขวาง นับได้ว่าเป็นนิมิตหมายอันดีต่อวงการศึกษาด้านการจัดกระบวนการศึกษาให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สังคมและประเทศ เมื่อการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนา ดังนั้นปรัชญาการศึกษาจึงนับว่าเป็นสิ่งที่มีบทบาทมากในการนำมาเป็นแนวการจัดการศึกษา ซึ่งได้สอดคล้องกับความเห็นของศักดิ์ดา ปรากฏ์ประทานพร ที่กล่าวไว้ว่า "ปรัชญาการศึกษาช่วยวางรูปแบบให้กับการศึกษา นอกจากนี้ปรัชญาการศึกษายังช่วยสร้างภาพที่สมบูรณ์ และกลมกลืนให้กับ เป้าหมายและ เทคนิคทางการศึกษา"²⁸ นอกจากนั้น ยังให้แนวคิด

²⁶ กรมการศึกษานอกโรงเรียน, กระทรวงศึกษาธิการ, วิวัฒนาการทางการศึกษานอกโรงเรียนของไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2527), หน้า 74.

²⁷ เรื่องเดียวกัน.

²⁸ ศักดิ์ดา ปรากฏ์ประทานพร, ปรัชญาการศึกษามับพื้นฐาน, หน้า 38.

เพิ่มเติมอีกว่า ปรัชญาการศึกษาช่วย "สืบเสาะ" ค้นหาคำตอบให้กับปัญหาพื้นฐานต่าง ๆ เช่น ธรรมชาติของผู้เรียน เป็นอย่างไร อะไร คือจุดมุ่งหมายของการศึกษา ใครควรจะเป็นผู้จัดการศึกษาและควรจัดการศึกษาในรูปแบบใด²⁹

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวในการจัดการศึกษาที่นักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความเห็นไว้ในรูปของบทความ น่าจะเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ในการวิเคราะห์ตีความแนวคิด และการปฏิบัติการในการจัดการศึกษาทั่วไป ซึ่งสามารถจะนำมาวิเคราะห์ตีความจากข้อความหลาย ๆ ข้อความ ในบทความทางการศึกษาทั้งหมด เหล่านั้น ว่าการศึกษาที่ควรจัดนั้นควรยึดหลักปรัชญาการศึกษาใดในแต่ละระดับ แต่ละประเภท จากการสำรวจบทความจากวารสารทางการศึกษา และ บัณฑิตรายการพบว่า บทความส่วนใหญ่จะสนใจให้แนวคิดและการปฏิบัติในการจัดการศึกษาของการศึกษานอกระบบโรงเรียนในปริมาณที่มากและสามารถจะนำมาวิเคราะห์ตีความได้ ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นกรณีพิเศษ เพราะว่าการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น เป็นการจัดการศึกษา เพื่อสนองความต้องการของสังคมโดยแท้ สอดคล้องความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าของศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า

การศึกษาพิจารณาความต้องการของบุคคล ตลอดจนหนทางที่จะสนองความต้องการเหล่านั้นและถือว่าการศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคนและบทบาทของเขา อีกทั้งช่วยพัฒนามาตรฐานชีวิตของประชาชนโดยส่วนรวมให้ดีขึ้น โดยยึดหลักจุดมุ่งหมายที่ว่าชีวิตมนุษย์ทุกรูปทุกนาม คือ "ความสุข"³⁰

การที่คนเราจะมีมีความสุขได้นั้น ต้องปราศจากอุปสรรคต่อสภาวะทางร่างกายและจิตใจ นั่นคือ สามารถปรับสภาวะแวดล้อมให้เหมาะสมกับตัวเองหรืออีกแนวหนึ่งก็คือการปรับสภาพตัวเองให้เหมาะสมกับสภาวะแวดล้อม เพื่อให้เกิดความกลมกลืนกันมากที่สุด ในเมื่อการศึกษาและการพัฒนา มุ่งที่จะให้บริการกับคน ดังนั้นก็ต้องมีจุดมุ่งหมายที่แท้จริงอันจะทำให้มนุษย์ได้รับความสุขตามสภาพของแต่ละคน นั่นคือการช่วยเหลือให้เขาทั้งหลายมี เครื่องมือสำหรับสร้างและแสวงหา

²⁹ ศักดา ปรากฏประทานพร, ปรัชญาการศึกษาฉบับพื้นฐาน, หน้า 39 .

³⁰ จรูญ พานิชย์ผลินไชย, การศึกษานอกระบบโรงเรียน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญกิจ, 2528), หน้า 17.

ความกลมกลืนระหว่างสภาพของตัวเองกับสภาวะแวดล้อม สภาพแวดล้อมกับสภาพตัวเอง สิ่งที่จะช่วยเสริมการพัฒนาให้แก่บุคคลได้อีกประการหนึ่ง นอกจากการศึกษาก็คือ สื่อมวลชน ซึ่ง บุญเลิศ สุทธิกุล ได้กล่าวว่า "สื่อมวลชน เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งซึ่งมีผลกระทบต่อความรู้ทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคคลในสังคม สื่อมวลชน เป็นทั้ง "ตัวแทน" และ "เครื่องชี้" ที่จะสะท้อนให้เห็นสภาพปัจจุบันและความเปลี่ยนแปลงในสังคม ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อสมาชิกในสังคมนั้น"³¹

หากว่าสังคมใดปราศจากการติดต่อสื่อสารหรือมีการติดต่อสื่อสารกันไม่ทั่วถึงแล้ว การพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมก็อาจจะดำเนินไปไม่ได้ไม่สมบูรณ์ และ เชื่องช้าไม่ทันต่อสังคมพัฒนา ที่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปข้างหน้า อย่างไม่หยุดยั้ง เพราะสาเหตุที่ว่า มนุษย์ในยุคปัจจุบันนี้ นอกจากจะต้องการข้าวปลา อาหาร เพื่อความอิ่มปากอิ่มท้องแล้ว มนุษย์เรายังต้องการอาหารสมอง เพื่อเพิ่มเติมความรู้ความสามารถ และ เพื่อสนองความต้องการทางด้านจิตใจ และอารมณ์อีกด้วย³² และ เพื่อให้ได้รับความร่วมมือในการพัฒนาประเทศ รัฐจำเป็นต้องมีองค์กรที่มีความพร้อม บุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญ เข้าใจในกระบวนการและ เทคนิควิธีในการถ่ายทอดความรู้ข่าวสาร สร้างทัศนคติ มีความเข้าใจที่ถูกต้องในการนำนโยบายในการพัฒนาประเทศไปสู่ภาคปฏิบัติ ได้อย่างเหมาะสมและบังเกิดผลสมความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ เป้าหมายและสาระสำคัญของแผนพัฒนา³³

ปัจจุบันประเทศที่กำลังพัฒนาในแถบ เอเชียและแอฟริกาได้ให้ความสนใจอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับวารสารศาสตร์เพื่อการพัฒนา (Development Journalism) สำหรับวงการสื่อสารมวลชนในประเทศไทย ยังไม่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางเท่าใดนัก คำว่า "วารสารศาสตร์เพื่อการพัฒนา" เป็นแขนงหนึ่งที่แตกต่างจากแนวความคิดทางสื่อสารพัฒนาการ (Development

³¹ บุญเลิศ สุทธิกุล, สิทธิการสื่อสารในประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์, 2527), หน้า 54.

³² พรสวรรค์ อุทาร์วุฒิพงศ์, "สื่อสารมวลชนและการพัฒนาประชากร", วารสารจันทร์เกษม 187 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2528): 43.

³³ จิตรภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์, "แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมกับนโยบายการประชาสัมพันธ์แห่งชาติ: ความจำเป็นและความต้องการ", วารสารนิเทศศาสตร์ 7 (ประจำภาคต้น ปีการศึกษา 2529): 81.

Communication) ซึ่งได้รับความสนใจอย่างมากจากนักการสื่อสารมวลชนในประเทศกำลังพัฒนา แถบ เอเชียและแอฟริกา³⁴ ยิ่งในประเทศฟิลิปปินส์ด้วยแล้ว ได้ริเริ่มจัดตั้งหลักสูตรการศึกษา ในระดับปริญญาทาง (Development Communication) ระหว่าง ค.ศ. 1974-1975³⁵

สำหรับวารสาร (Periodical) หรือนิตยสาร (Magazine) ได้เข้ามามีบทบาท สำคัญในการสื่อสาร กล่าวคือ "วารสารเป็นที่มาของข้อมูลและเรื่องราวที่ทันสมัยกว่าหนังสือ โดยเฉพาะที่เป็นวิทยานิพนธ์ต้นฉบับ (Original Papers) จะพิมพ์ในวารสาร เป็นอันดับแรกก่อนจะ รวมพิมพ์เป็นหนังสือเล่ม ต่างกับหนังสือพิมพ์ตรงที่หนังสือพิมพ์นั้นมุ่งเสนอข่าวสด แต่นิตยสาร หรือ วารสารเสนอบทความทั้งสารคดีและบรรเทิงคดี"³⁶ วารสารถือว่า "เป็นสิ่งที่มีความจำเป็น สำหรับห้องสมุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องสมุดมหาวิทยาลัยและห้องสมุดเฉพาะ เพราะบทความที่ นำมาตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร เป็นเรื่องใหม่ทันต่อเหตุการณ์ของโลกและสังคม"³⁷ ทำให้ผู้อ่าน ได้รับความรู้ ความคิดที่แตกต่างกันออกไป ประเด็นสำคัญที่วารสารมีความแตกต่างจากหนังสือก็คือ นवलจันทร์ รัตนกร ได้กล่าวว่า

วารสารเสนอเรื่องหลายรส หลายแบบในฉบับเดียวกัน ในแต่ละฉบับจะบรรจุบทความ ต่าง ๆ ที่เขียนโดยนักเขียนหลายคน ผู้อ่านจึงได้รับแนวความคิดนานาทัศนะ บทความ ที่นำมาเสนอมักจะเป็นบทความสั้น ๆ ที่สามารถอ่านได้จบ โดยไม่ต้องใช้เวลามาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งวารสารทางด้านวิชาการนั้น จัดเป็นเอกสารอันดับแรก หรือเอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) เพราะเสนอผลของการค้นคว้าและแนวคิดใหม่ที่ยังไม่เคยพิมพ์ เผยแพร่มาก่อน และนำมาพิมพ์เป็นครั้งแรกในวารสาร³⁸

³⁴ มาลี บุญศิริพันธ์, "วารสารศาสตร์ช่วยการพัฒนาได้อย่างไร", วารสารและ สื่อมวลชน (คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523): 255.

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 256.

³⁶ ชุติมา สัจจามันท์, การเลือกและการจัดทรวัดห้องสมุด (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูธนบุรี, 2522): 3-4.

³⁷ นवलจันทร์ รัตนกร, การเลือกหนังสือพิมพ์และวารสาร (กรุงเทพมหานคร: ทางหุ่นส่วนจำกัดคณพินอักษรกิจ 2525), หน้า 106.

³⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 106-107.

จึงนับได้ว่าวารสาร เป็นแหล่งความรู้ ความคิดและ เป็นแหล่ง เผยแพร่วิชาการใหม่ ๆ ได้ไม่แพ้หนังสือ และมีลักษณะพิเศษในการให้ข้อมูลที่รวดเร็วกว่าหนังสือซึ่งต้องใช้ เวลาในการ เรียง เรียบ เนื้อหามากกว่า

วารสารมีส่วนสำคัญที่ได้กล่าวมาแล้ว คือ บทความลักษณะ เฉพาะของบทความ เป็นลักษณะ พิเศษซึ่งได้มีผู้ให้ทรรศนะไว้ว่า

ถึงแม้ว่าบทความจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับข่าวและ เรียงความก็ตาม แต่บทความก็ยังมี ลักษณะ เฉพาะตัว นับตั้งแต่การตั้งชื่อ เรื่อง การเขียนลีลา ส่วนวน ไวยากรณ์ ตลอดจนการ เสนอ เรื่องและจุดมุ่งหมาย การเขียนบทความจะต้องคำนึงถึง เหตุผล ซึ่งจะต้องมีพื้นฐาน จากความจริง น่า เชื่อถือและมี เนื้อหาสาระ ควรจะต้อง เป็น เรื่องที่ทันสมัย และเป็นที่น่าสนใจของคนทั่วไป ส่วนสำคัญที่สุดของบทความอยู่ที่ความคิดเห็นของผู้เขียน³⁹

ดังนั้น เมื่อผู้อ่านได้อ่านบทความจบลง ย่อมต้องวิเคราะห์หาคำตอบว่าผู้เขียนมีความ คิดเห็นอย่างไร ทหาทางออกในการแก้ไขปัญหาอย่างไร มีข้อเสนอแนะอะไรบ้าง ผู้อ่านมีการ ตีความอย่างไร สรุปผลในสิ่งที่จะนำไปปฏิบัติได้หรือไม่อย่างไร ประการใดบ้าง ซึ่งในลักษณะ ของบทความทั้งหลายที่เขียนออกมานี้ "จะ เน้นด้านความคิดมากกว่าภาษา ภาษาที่ใช้มัก เป็นภาษา ที่ง่าย กระชับกินความ ใช้คำที่ตรงความหมาย นอก เสียจากบทความทางด้านวิชาการ ภาษาทาง การหรือภาษาสำหรับนักศึกษาโดยตรง"⁴⁰

ดังนั้นผู้วิจัยจึง เห็นว่า บทความทางการศึกษาที่ปรากฏอยู่ในวารสารทางการศึกษา สมควรที่จะนำมาวิเคราะห์ ตีความทางด้านแนวความคิดเห็น ตลอดจนการจัดการศึกษา ซึ่ง สะท้อนให้เห็นถึงปรัชญาการศึกษา จากแนวคิดและแนวปฏิบัติตามแนวความคิดของนักวิชาการ หรือผู้ซึ่งมีหน้าที่ เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งท่านมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในแต่ละระดับ แต่ละประ เภท ทำให้เข้าใจถึงปัญหา จุด เด่น และจุดด้อยที่ต้องพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์ขึ้นในแต่ละ ระดับ แต่ละประ เภทของการศึกษา เพื่อให้เกิดความ เจริญก้าวหน้าในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล

³⁹ ศพจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่, การใช้ ภาษาไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรนราการพิมพ์, 2529), หน้า 51.

⁴⁰ ศพจารย์ภาควิชาภาษาไทย, การใช้ภาษาไทย (เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่, 2529), หน้า 52.

และประเทศ ถ้าหากประเทศใดมีประชากรที่มีคุณภาพเป็นจำนวนมาก ประเทศนั้นย่อมมีความเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย ผลพลอยได้ที่ตามมาก็คือ คุณภาพของประชากรที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นย่อมช่วยลดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมของประเทศนั้น ๆ ด้วย เช่นเดียวกับการที่ประเทศไทยในปัจจุบันให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของประชากรเกี่ยวกับเรื่องนี้ ชีรวัดน์ นิจเนตร ได้กล่าวว่า เนื่องจากได้มีการยอมรับว่าทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) ซึ่งหมายถึงความรู้ ทักษะ ความสามารถและศักยภาพต่าง ๆ ที่อยู่ในตัวคนและสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้⁴¹ เป็นสิ่งซึ่งนักวิชาการได้เน้นหนักในเรื่องเดียวกันนี้ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ ได้กล่าวว่า ในด้านความสำคัญของมนุษย์ในฐานะที่เป็นทรัพยากรที่จะก่อให้เกิดความมั่นคงในชาติบ้านเมือง ความมั่นคงจะเกิดขึ้นได้ก็ตาม ^{ทาง}เมื่อมีสิ่ง¹ที่ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีร่วมกันในสังคม ช่วยให้สมาชิกของสังคมสามารถใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างราบรื่นก็ต่อเมื่อมีแกนกลางให้สมาชิกได้ยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน⁴² วิธีการที่จะปลูกฝังค่านิยมอันเป็นแนวปฏิบัติที่สามารถส่งเสริมให้ความสอดคล้อง เอื้ออำนวยประโยชน์ซึ่งกันและกันในสังคมนั้น ถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์ ได้ให้ความเห็นว่า การให้การศึกษาเล่าเรียนฝึกฝน อบรม ล้วนแล้วแต่เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ ตลอดจนความคิดต่าง ๆ ที่เหมาะสม จากสังคมสู่ปัจเจกชน ทำให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างสมบูรณ์และตรงตามความพอใจของคน และสังคมได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สำหรับการลงความเห็นสิ่งที่ยึดเป็นหลักในการลงความเห็นย่อมกำเนิดมาจากประสบการณ์ของบุคคลนั่นเอง คนโดยทั่วไปจะมีประสบการณ์ที่เป็นแนวทางเดียวกัน และเป็นประสบการณ์ที่ทำให้คนเราโยงความคิด จากสิ่งหนึ่งไปสู่สิ่งอื่น⁴³ อันเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่ได้พบเห็นมา ทำให้แต่ละบุคคลมีจินตนาการทางด้านความคิด เห็นที่แตกต่างกันไปตามประสบการณ์ที่ได้รับมานั้น ...อย่างไรก็ตามการเข้าใจและลงความเห็นต่าง ๆ

⁴¹ ชีรวัดน์ นิจเนตร, การศึกษากับการพัฒนาชุมชน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2528), หน้า 23.

⁴² ไพฑูรย์ สินลารัตน์, การศึกษากับสังคมประภคิต : มนุษย์กับสังคม (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 143.

⁴³ ถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์, พฤติกรรมกรรมการสื่อสาร (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2528), หน้า 11-12.

ก็มักจะเกิดขึ้นอยู่เสมอ เนื่องมาจากประสบการณ์ร่วมของคนเรา ทำให้เกิดการตัดสินคนหรือสิ่งต่าง ๆ เป็นแบบแผนตายตัว (Stereotype) โดยการสรุปจากแนวความคิดและประสบการณ์ร่วมของคน ซึ่งเกิดจากประสบการณ์เฉพาะมาประกอบกัน อันเป็นประสบการณ์ร่วมกันที่จะช่วยลดความผิดพลาดอันอาจจะเกิดขึ้นได้ให้น้อยลงไป⁴⁴ เป็นการป้องกัน การเข้าใจผิดในการ เสนอแนวคิดหรือลงความเห็นอย่างใดอย่างหนึ่งลงไป ยิ่งในวงการศึกษานักเรียนของไทยด้วยแล้ว การใช้ประสบการณ์ร่วมและประสบการณ์เฉพาะของนักวิชาการผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่ได้เขียนออกมาในรูปของบทความทางการศึกษานั้นน่าจะนำมาวิเคราะห์ เพื่อหาข้อสรุป เป็นแนวในการจัดการศึกษาจากแนวความคิดอันอาจเกิดจากประสบการณ์ร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่ถ่ายทอดออกมาในรูปของบทความทางการศึกษา แล้วนำข้อสรุปที่ได้มา เป็นแนวในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการและปัญหาที่เกิดขึ้นแทนที่จะจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับการสร้างความสามารถ สร้างคุณภาพของคนในภาค เกษตรกรรมและชนบทให้สามารถจัดการกับชีวิตในสภาพที่เป็นอยู่ของตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ถ้าจะมองการศึกษาเพื่อการพัฒนา เศรษฐกิจจะพบว่า... การศึกษาในปัจจุบันยังไม่สามารถสร้าง เยาวชนออกมา เป็นผู้ผลิตที่มีความสามารถและมีความสามารถในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะการสร้างงานด้วยตนเองได้ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงทางด้านวิชาการ ทักษะ ความสามารถ เชิงปฏิบัติการ รวมทั้งความรู้ ความสามารถในด้านการตลาด การจัดการสหกรณ์ และด้านคุณธรรม น้ำใจที่เป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการประกอบอาชีพด้วยการพึ่งตนเอง⁴⁵ เพื่อเกิดความสอดคล้องกับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น การดำเนินงานในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2525) จึงได้เปลี่ยนวิธีการพัฒนาให้เป็นไปในรูปการกระจายบริการทางสังคมด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการสนับสนุนด้านการพัฒนาให้มากขึ้น อันเป็นการช่วยลดช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างผสมผสานกัน โดยเป็นการกระจายบริการสังคมทางการศึกษา

⁴⁴ ถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์, พฤติกรรมศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, 2528), หน้า 11-12.

⁴⁵ สำนักงานปลัดกระทรวง, กระทรวงศึกษาธิการ แผนพัฒนาการศึกษาศาสนา และจริยธรรม ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534), หน้า 24-25.

สาธารณสุข การสังคมสงเคราะห์และด้านอาหารและโภชนาการไปสู่ชนบท เพื่อสนับสนุนการกระจายรายได้ การแก้ปัญหาการว่างงาน และการลดอัตราการศึกษาเพิ่มของประชากร⁴⁶ ยิ่งในยุคปัจจุบันความคิดที่ว่าจัดการศึกษาจะต้องสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ ได้ปรากฏชัดเจนนขึ้น จึงทำให้เกิดความคิดที่จะต้องจัดการศึกษาแบบ เบ็ดเสร็จในตัวของแต่ละชั้น แทนการศึกษาที่มุ่งให้นักเรียนเรียนต่อสูงไปเรื่อย ๆ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้การศึกษาของไทยมีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งในปีพุทธศักราช 2520 ความมตีสภาการศึกษาแห่งชาติ ที่พิจารณาเห็นว่า

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2512 ไม่อาจสนองต่อความต้องการอันจำเป็นของสังคมไทยในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงแผนการศึกษาแห่งชาติให้สนองความต้องการและการเปลี่ยนแปลงในสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน⁴⁷

คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา ได้เสนอแนวในการจัดการศึกษาหลาย ๆ ประเด็นด้วยกัน เช่น ให้มีความเสมอภาคทางการศึกษา ให้การศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน มีความสัมพันธ์กัน ปรับปรุงเนื้อหาสาระของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ กำหนดบทบาทของครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง จัดโครงสร้างระบบกฎหมายทางการศึกษาให้มีเอกภาพ⁴⁸ สิ่งที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น จึงนับได้ว่า ปีพุทธศักราช 2520 เป็นปีแห่งการปฏิรูปการศึกษาของไทย ครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่ง เพราะ "การศึกษาตามนัยของแผนการศึกษาแห่งชาติ ปีพุทธศักราช 2520 เป็นกระบวนการต่อเนื่องกันตลอดชีวิต เพื่อมุ่งส่งเสริมความอยู่รอดปลอดภัย ความมั่นคง และความผาสุกร่วมกันในสังคมไทย เป็นประการสำคัญ"⁴⁹ และเพื่อให้สอดคล้องกันตามนัยของแผน

⁴⁶ ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, ปรัชญาบนเส้นทางของการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530), หน้า 109.

⁴⁷ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, พระบรมราชโองการให้ใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520. ประกาศ ณ วันที่ 31 มีนาคม พุทธศักราช 2520.

⁴⁸ ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, ปรัชญาบนเส้นทางของการศึกษา, หน้า 111.

⁴⁹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520, หน้า 1.

การศึกษาแห่งชาติ ในแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ได้เน้นความสำคัญของการศึกษาผู้ใหญ่และได้เรียกชื่อเสียใหม่ว่า "การศึกษานอกโรงเรียน" ซึ่งเป็นคำที่ใช้อย่างเป็นทางการ⁵⁰ ตั้งแต่บัดนั้นมา การศึกษานอกโรงเรียนหรือที่หลายคนเรียกว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงเข้ามามีบทบาทในการพัฒนามากขึ้น ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวแล้วนั้นได้ตรงกับช่วงแผนพัฒนาการศึกษา นอกโรงเรียน ระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) และในช่วงระยะนี้ การศึกษานอกโรงเรียนได้ขยายงานให้กว้างยิ่งขึ้นกว่าเดิมที่เน้นการแก้ไขการไม่รู้หนังสือ และการเข้าใจหน้าที่ของพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย โดยได้ขยายงานคือมุ่งที่จะส่งเสริมอาชีพของประชาชน ส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น⁵¹ เมื่อแผนพัฒนาการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้ขยายงานด้านการจัดการศึกษากว้างขวางขึ้น เช่นนี้จึงทำให้นักวิชาการและนักพัฒนาได้ให้ความสนใจต่อการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นพิเศษและได้เขียนบทความทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนขึ้นมากมายหลายบทความ ในช่วงของแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ระยะที่ 5 พ.ศ. 2525-2529 การศึกษานอกระบบโรงเรียนได้กำหนดรูปแบบทางการศึกษาไว้เด่นชัดขึ้น โดยกำหนดไว้ 3 รูปแบบ ประกอบด้วย รูปแบบที่กำหนดเนื้อหาสาระไว้เป็นแบบแผนแน่นอนสำหรับนำความรู้ไปศึกษาต่อ รูปแบบที่จัดเนื้อหาหลักสูตรและเนื้อหาสาระวิชาสนองความต้องการของผู้เรียนมีความยืดหยุ่นได้ เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน และรูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัย หรือการศึกษาทางอ้อม⁵² นอกจากนี้ นโยบายของแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ระยะที่ 5 ยังได้เร่งรัด การสำรวจประชากรกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำมาพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สำหรับประชากรในเมืองและในชนบท⁵³ ด้วยเหตุดังกล่าวแล้ว คือ แผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ระยะที่ 4

⁵⁰ สุพัศรา ชุมเกต, การศึกษาไทย อดีต ปัจจุบันและแนวโน้ม (นครปฐม: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2523), หน้า 233.

⁵¹ กองการศึกษาผู้ใหญ่, กรมสามัญศึกษา, ร่างแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ระยะที่ 4 2520-2524 (กรุงเทพมหานคร: กองการศึกษาผู้ใหญ่, 2518), หน้า 1.

⁵² อุดม เขยกิจวงศ์, การศึกษานอกระบบโรงเรียน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญธรรม, 2520), หน้า 260.

⁵³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 261.

และ 5 ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนมากขึ้น นักการศึกษา และนักวิชาการ จึงให้ความสนใจการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยเขียนบทความออกมามีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารทางการศึกษามากมาย และการศึกษานอกระบบโรงเรียนก็สามารถสนองความต้องการทางการศึกษาของผู้เรียนได้อย่างกว้างขวาง ผู้วิจัยจึงคาดว่า การนำบทความมาวิเคราะห์ในเชิงปรัชญาการศึกษา จะทำให้มองเห็นกระบวนการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้ชัดเจน และน่าจะนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นทางปรัชญาการศึกษาจากบทความทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อความในเนื้อหาของบทความทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน หรือการศึกษานอกโรงเรียน หรือการศึกษารูปนัย ซึ่งบางครั้งก็มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการศึกษาต่อเนื่อง การศึกษาแบบ เบ็ดเสร็จ และการศึกษาผู้ใหญ่ เป็นต้น สำหรับการศึกษาระดับสูงสำหรับชนกลุ่มน้อย การศึกษาพิเศษที่จัดให้แก่ผู้พิการทุพพลภาพ และการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่กล่าวถึงเฉพาะ เขต หรือเฉพาะภาค หรือเฉพาะจังหวัดใดจังหวัดหนึ่ง จะไม่นำมาพิจารณาตีความ เนื่องมาจากการวิจัยในครั้งนี้ต้องการศึกษาวเคราะห์ทางปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยส่วนรวมของประเทศไทย เป็นสำคัญ

การวิเคราะห์จะแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) กับช่วงแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) เพื่อต้องการค้นหาปรัชญาหลักของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และนโยบายของแผนพัฒนาแต่ละช่วงแผนในองค์ประกอบใดบ้าง ซึ่งการวิเคราะห์จะจำแนกตามองค์ประกอบของปรัชญาการศึกษา คือ จุดมุ่งหมายการศึกษา หลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน และวิธีการจัดการเรียนการสอน

สำหรับปรัชญาการศึกษา ที่จะนำมาวิเคราะห์จะศึกษาวิเคราะห์จากปรัชญาการศึกษา
ทั่วไป ซึ่งนักการศึกษาในปัจจุบันกล่าวถึง คือ นิรันดรนิยม (Perennialism) สารัตถนิยม
(Essentialism) พัฒนาการนิยม (Progressivism) ปฏิรูปนิยม (Reconstructionism)
อัตถิภาวนิยม (Existentialism)⁵⁴ และปรัชญาการศึกษาที่ได้รับความสนใจจากนักการศึกษา
หลายท่านในขณะนี้ คือ ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสนา

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิเคราะห์ความคิดเห็นทางปรัชญาการศึกษาครั้งนี้จะทำการวิเคราะห์ข้อความใน
บทความทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน หรือการศึกษารูปนัย หรือการศึกษานอกโรงเรียน
หรือ ชื่อเรียกอื่น ๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษานอกระบบโรงเรียน เช่น การศึกษาต่อเนื่อง
และการศึกษาผู้ใหญ่ เป็นต้น ซึ่งบทความที่จะนำมาวิเคราะห์ต้องเป็นบทความทางการศึกษา
นอกระบบโรงเรียน ภาษาไทย ที่ตีพิมพ์ลงในวารสาร กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการคัดเลือกไว้เป็น
หนังสือวารสารกลุ่มตัวอย่างมาตรฐาน ซึ่งการวิเคราะห์นี้จะถือแนวคิดและการปฏิบัติการในการ
จัดการศึกษา และการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการตีความปรัชญาการศึกษาจากองค์ประกอบทางปรัชญา
การศึกษา คือ จุดมุ่งหมายของการศึกษา หลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน และวิธีการจัดการเรียนการสอน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ปรัชญาการศึกษา หมายถึง แนวความคิด เห็น ความเชื่อ ซึ่งเกิดจากความพยายาม
อย่างถี่ถ้วน ทินิจ พิเคราะห์ โดยพิจารณาจากองค์ประกอบของการศึกษาทุกส่วนที่เกี่ยวข้องกับ
การศึกษา เพื่อให้ได้แนวคิดหลัก ในการจัดการศึกษาและนำมาใช้ประโยชน์แก่การปฏิบัติทาง
การศึกษา

⁵⁴ บรรจง จันทรสา, ปรัชญาการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช, 2522), หน้า 236-237.

ปรัชญาการศึกษาในระบบโรงเรียน หมายถึง แนวความคิด เห็น แนวความ เชื่อใน การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ตามลัทธิปรัชญาการศึกษาลัทธิใดลัทธิหนึ่ง หรือหลายลัทธิ ประกอบกัน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการจัดการศึกษาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ หรือ ความเชื่อ นั้น

วารสาร หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่เย็บเล่มทางการศึกษาและ เขียนเป็นภาษาไทยที่มีชื่อ เรียก แน่นนอน มีกำหนดการพิมพ์เผยแพร่หรือจำหน่ายที่แน่นอน เช่น รายบ้กษ รายเดือน รายสองเดือน และรายอื่น ๆ ซึ่งในเล่มจะตีพิมพ์บทความ ข่าวสาร ตลอดจนเนื้อหาวิชาการอยู่ใน เล่มเดียวกัน

การศึกษาในระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรม หรือโครงการต่าง ๆ ที่หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา หรือสถาบันต่าง ๆ ในสังคมได้ จัดขึ้นนอกเหนือจากระบบการศึกษาปกติ ซึ่งมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น การศึกษาออกโรงเรียน การศึกษารูปนัย การศึกษาต่อเนื่อง และรวมถึงการศึกษาผู้ใหญ่ในอดีต ซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ ผู้รับการศึกษาได้รับการ เรียนรู้ มีทักษะ ทศนคติ และค่านิยมที่ดี ซึ่งมักจะ ต้องใช้เวลาอันสั้น หลักสูตรมีความยืดหยุ่นได้ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้ เรียน และ ปัญหาของชุมชน

บทความ หมายถึง บทความทางการศึกษาในระบบโรงเรียน หรือการศึกษาออก โรงเรียน หรือการศึกษารูปนัย และยังรวมถึงการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่องที่มี เนื้อหา เกี่ยวกับแนวความคิด เห็น ปรัชญาการศึกษา และการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ที่สามารถ จะนำมา วิเคราะห์ที่ความตามองค์ประกอบของลัทธิปรัชญาการศึกษาตามลัทธิใดลัทธิหนึ่งได้

ข้อความ หมายถึง ความในตอนใดตอนหนึ่งของบทความที่สามารถนำมา วิเคราะห์ วิจารณ์ เป็นองค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของปรัชญาการศึกษาในลัทธิใดลัทธิหนึ่ง

ปรัชญาการศึกษานิรันตรนิยม (Perennialism) หมายถึง ปรัชญาการศึกษาที่ เน้น การศึกษาทางด้านสติปัญญา ความมีเหตุ และมีจริยธรรม มีรากฐานจากปรัชญา จิตนิยม และ ปรัชญาสัจนิยม เหตุผล

ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม (Essentialism) หมายถึง ปรัชญาการศึกษาที่มี ความเชื่อว่า การศึกษาต้อง เน้นที่วิชา สาระสำคัญต่าง ๆ ซึ่ง เป็นการอนุรักษ์สืบทอด วัฒนธรรม อันดั้งเดิมของสังคมในอดีตไว้ให้แก่คนรุ่นหลัง มีรากฐานมาจากปรัชญาจิตนิยมและปรัชญาวัตถุนิยม

ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism) หมายถึง ปรัชญาที่มีความเชื่อว่าการศึกษาคือการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนได้รู้จักปรับปรุงตัวเอง ด้วยการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา อาชีพ ความถนัด ความสนใจ และลักษณะพิเศษของผู้เรียน เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) หมายถึง ปรัชญาการศึกษาที่มีความเชื่อว่าการศึกษาคือ เครื่องมือในการแก้ปัญหาและปฏิรูปสังคมขึ้นใหม่ โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถและทัศนคติที่จะออกไปพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมให้ดีขึ้น

ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) หมายถึง ปรัชญาการศึกษาที่เน้นความสำคัญของปัจเจกบุคคล ซึ่งจะเปิดโอกาสให้เลือกและตัดสินใจอย่างอิสระในการเรียนตามความต้องการและความสนใจของตนเอง ตามที่เห็นว่าเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนเอง

ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสนา (Buddhism) หมายถึง ปรัชญาการศึกษาที่มาจากพุทธปรัชญา มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยแนวทางของธรรมะ หลีกเสี่ยงจากความทุกข์ด้วยการประพฤติตนอย่างมีคุณธรรม มีความสามารถ และทักษะในการประกอบอาชีพ เพื่อเลี้ยงชีวิตได้อย่างมีความสุข

นักวิชาการ หมายถึง นักการศึกษา หรือนักพัฒนา หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่สามารถให้แนวคิด ข้อเสนอแนะ ตลอดจนแนวปฏิบัติในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้ในประเด็นใดประเด็นหนึ่งหรือหลายประเด็นประกอบกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลจากการวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาจากบทความทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ทำให้ได้แนวปรัชญาการศึกษาของการศึกษานอกระบบโรงเรียน
2. เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายตัดล้นใจวางแผนปรับปรุง และดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียน ทั้งของรัฐและเอกชน เพื่อให้การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีแนวการจัดการศึกษาที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น